

СЕКЦІЯ 4
СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ

УДК 81'276.3

ВІДОБРАЖЕННЯ ВІТАЛЬНИХ ТА ЕМОЦІЙНО-ПОЧУТТЄВИХ
ЦІННОСТЕЙ БУТТЯ В МОЛОДІЖНОМУ СЛЕНГУ

Галаган В.В., старший викладач
кафедри української літератури
Херсонський державний університет

Мартос С.А., к. філол. н., доцент,
доцент кафедри української мови
Херсонський державний університет

У статті проаналізовано відображення мовної картини світу в лексико-семантичній системі молодіжного сленгу Херсона, зокрема вітальні й емоційно-почуттєві цінності буття; схарактеризовано лексичне поле вітальних вартостей (лексми на позначення чинників, які підтримують життя, а також назви гедоністичних чинників буття); детально описано емоційно-почуттєві цінності (задоволення, радість, веселощі); диференційовано вигуківі сленгізми на позначення позитивних і негативних емоцій; виділено окрему підгрупу вигуків, семантика яких визначається контекстом уживання.

Ключові слова: мовна картина світу, молодіжний сленг, вітальні цінності буття, гедоністичні чинники буття, емоційно-почуттєві цінності буття.

В статье проанализировано отображение языковой картины мира в лексико-семантической системе молодежного сленга Херсона, в частности биологической и эмоционально-чувственной ценности бытия; охарактеризовано лексическое поле жизненно поддерживающих ценностей (лексемы для обозначения факторов, которые поддерживают жизнь, а также названия гедонистических факторов бытия); подробно описаны эмоционально-чувственные ценности (удовольствие, радость, веселье); дифференцированы междометные сленгизмы для обозначения положительных и отрицательных эмоций; выделена отдельная подгруппа междометий, семантика которых определяется контекстом употребления.

Ключевые слова: языковая картина мира, молодежный сленг, биологические ценности бытия, гедонистические факторы бытия, эмоционально-чувственные ценности бытия.

Halahan V.V., Martos S.A. REPRESENTATION OF VITAL, EMOTIONAL AND SENSUAL VALUES OF BEING IN THE YOUTH SLANG

The article analyzes the representation of the language picture of the world in the lexical and semantic system of Kherson youth slang, in particular vital, emotional and sensual values of being. The lexical field of vital values (lexemes denoting the factors supporting life, as well as the names of hedonistic factors of being) is characterized; the emotional and sensual values (pleasure, joy, fun) and differentiated exclamation slengizms denoting positive and negative emotions are described in detail. A separate subgroup of exclamations is distinguished; the semantics of them is determined by the context of use.

Key words: language picture of the world, youth slang, vital values of being, hedonistic factors of being, emotional and sensual values of being.

Постановка проблеми. Мова є одним із символів стилю життя і слугує «діагностичним індексом», за допомогою якого індивід, що належить до визначеної групи, може визначити належність іншого індивіда. Символічні мовні засоби регуляції спілкування молоді зародилися через загострене сприйняття молоддю відтінків соціальної ситуації спілкування. Спілкуючись, молода людина має уявлення про образ співрозмов-

ника, його інтереси й вибирає висловлення залежно від освіти, досвіду тощо.

Норми цінності молоді є груповими, володіння ними стає обов'язковим і є способом вираження (уміння розбиратися в техніці, музиці тощо). Тут молода особа чуває себе захищеною від подібності на весь світ. Але водночас навіть у своїй групі доводиться засвоювати «правила гри», пристосовуватися до особливих комунікативних норм, тобто

зіштовхуватися з тим самим суспільним при-
мусом, від якого намагається втекти.

Молодіжна субмова – це символ належності до суспільної групи, лінгвальне виявлення її субкультури; засіб маркування належності мовця до певної соціальної (чи асоціальної) групи; мовний засіб виокремлення маленької групи у великому суспільстві.

Молодіжний соціолект з-поміж інших соціальних страт міста – чи не найскладніша мовна структура, оскільки він синтезує всі інші страти, а також містить необхідний відбиток групової, індивідуальної мовотворчості й вікового мовного смаку. Підвищена рухливість лексичного складу, швидка змінюваність значної частини одиниць – одна з характерних рис молодіжного сленгу, що відрізняє його від інших мовних підсистем. Це й зумовлює актуальність дослідження молодіжного сленгу в певний час і в певному місті.

У сучасній семантиці та теорії пізнання, що ґрунтується на ролі мови в пізнавальних процесах людини, центральним поняттям є мовна картина світу. Мовною картиною світу прийнято вважати систему уявлень, характерну для певної мови, за допомогою якої мовці класифікують, інтерпретують навколишній світ. Мовна картина світу відіграє істотну роль у формуванні ставлення індивіда до світу, до суспільних подій і явищ, до соціальних суб'єктів, у виділенні індивідом «соціальних типажів» і формуванні ставлення до них. М. Міщенко стверджує, що «особливості мови різних соціальних і соціально-демографічних груп значною мірою відображають особливості сприйняття та ставлення до соціальної реальності, ціннісні орієнтації цієї соціальної групи. Крім того, особливості мови представників групи «трансляють» стереотипи світосприйняття, світоставлення і світооцінювання й закріплюють їх у свідомості як членів цих груп, так і тих, хто до них не входить» [1].

Специфіка соціально обмеженої мовної картини світу виявлена насамперед у вибірковості сфер номінування життєвого простору. Об'єктами номінування постають ті «шматки дійсності», що мають першорядну значущість для цього соціуму. Через денотативні сфери номінацій розкривається система культурних, етичних, естетичних, соціальних стереотипів у світосприйнятті носіїв молодіжного сленгу.

Постановка завдання. Мета статті – проаналізувати відображення мовної картини світу в лексико-семантичній системі молодіж-

ного сленгу Херсона, зокрема вітальні й емоційно-почуттєві цінності буття.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітальні цінності буття. Лексичне поле вітальних вартостей становлять два класи лексем: на позначення чинників, які підтримують життя, а також назви гедоністичних чинників буття.

Лексика, пов'язана зі споживанням їжі, включає низку дієслівних назв зі значенням 'їсти' (*давитися, жерти, крамсати, крисачити, трамбувати, хруммати, щокати*) та сленгізми на позначення родового поняття 'їжа' (*їдло, чавкало*). Сленгізми на позначення сну, снання в херсонському молодіжному сленгу репрезентовані одиницями *давати (давити) хropaка, здавати на пожежника, сапати, хрюкати, лягти на горбату*. Процес снання молоді люди сприймають не просто як перебування у фізіологічному стані спокою, коли повністю або частково припинена робота свідомості, а саме як відпочинок і бездіяльність.

Гедоністичні чинники молодіжного буття – усе, що пов'язане з насолодою – і тілесною, і духовною. «У тій картині світу, що може бути відтворена на основі всього масиву даних сучасної мови задоволення – це не «почуття» (або принаймні не просто «почуття»). Це позитивна почуттєва реакція; ... це радість тіла; ... це «я відчуваю, що мені добре»» [2, с. 149–150]. Каузатор задоволення молоді людини простий і конкретний: випивка, цигарки, наркотики, улюблена музика, відпочинок у компанії, танці, дискотека.

У молодіжному сленгу надзвичайно помітною є функціональність лексико-семантичного поля, пов'язаного з уживанням алкоголю. Частота використання лексем цього поля зумовлена насамперед не схильністю до пияцтва молоді, а включеністю алкогольної субкультури в сміхову культуру як таку: людина в стані сп'яніння, похмілля тощо викликає іронію, глузування [4, с. 199].

В. Хімік розглядає тривіальну процедуру розпиття спиртних напоїв як своєрідну соціально-культурну акцію й пов'язану з нею типову комунікативно-діяльнісну ситуацію, яка включає суб'єкти акції – комунікантів (хто разом випиває), об'єкт акції («спиртне»), а також власне акція вживання спиртного, стан сп'яніння, максимальне сп'яніння [5, с. 158].

Наповнення лексико-семантичного поля 'алкоголь' до найменших подробиць деталізує споживання алкоголю із супровідним комплексом дій, ситуацій, станів тощо. У моло-

діжному сленгу Херсона аналізоване лексико-семантичне поле формують такі сленгові найменування: 'алкогольні напої (спиртне) загалом' – *дизпальне, пальне, шнапс, джага, соняк*; 'алкогольні напої низької якості' – *сивуха, брага*; 'різновиди спиртних напоїв' – *водовка 'горілка'; куньяк 'коньяк'; шампаноза/шампаньйоза/шампаньйола 'шампанське'; сем, дядя сем, сам жене, самженель, чемар/чемир, чемергес 'самогон'; бірло, почкорін 'пиво'; 'пити спиртні напої, пиячити' — свинячити, ханурячити, колотися, нюхтарити, архати, гендерити/ганделити; 'напитися доп'яна' – набульбенитися, окосіти, насвинячитися, загубитися; 'випити небагато' – кликнути, прийняти дозу; 'придбати спиртне' – забути-литися/обутилитися, заправитися; 'людина в стані алкогольного сп'яніння' – *готовезний, непотріб, потухлик, стелька*; 'ступінь алкогольного сп'яніння' – *бейт/бейд/бейк, дригз 'сильний ступінь сп'яніння'; 'посуд для напоїв (переважно алкогольних)' – децельок 'пляшка 0,33 л'; грамомір 'склянка'*. У мовленні молоді м. Херсона побутують назви міфічних ігор *бутильбол, літербол*, у кожному мікрорайоні існує *п'яний куток* або *зупинка/станція/стоянка Бухайлівка/200 грамів* 'місце, де збираються з метою вжити спиртні напої'. Примітним є той факт, що аналізоване лексико-семантичне поле поповнюється за рахунок лексики жаргону наркоманів (*ширка, прийняти дозу, соняк*).*

Безумовно, має рацію В. Хімік, стверджуючи, що жаргонна лексика в такому функціональному аспекті набуває амбівалентної функції: з одного боку, вона розкріпачує мовця, звільняє від соціального напруження й надає відчуття мовної свободи, а з іншого – сприяє самоомані, надає пияцтву неадекватного флеру комічної забави, веселої розваги, тобто виконує роль своєрідного наркотику, діє подібно до самого спиртного [5, с. 191].

Серед гедоністичних чинників життя міської молоді проакцентованим є лексико-семантичне поле 'паління', проте власне назва дії 'палити' не актуалізується. У молодіжному сленгу Херсона значна кількість родових номінацій цигарок, напр.: *олівці, соска, папір, бамбук, гільза, швабри/шваблики, пихтьолка, чадильниця, цибарки, цибарелки*. Серед інших найменувань реалій цієї сфери в молодіжному середовищі актуальні 'затяжка цигарки' (*паратяг, хапок*) і 'прохання дати цигарку' (*розтабачка*).

Гедоністичним чинником молодіжного буття неодмінно постають активні форми

відпочинку – музика, танці, вечірка, кафе. У херсонському молодіжному сленгу функціонують такі одиниці зі значенням 'танці': *гепанки, скакалки, танці-шманці, тралі-валі*; помітно активізовані реномінації 'дискотеки': *бикотека, бокотека, брейкач, булкотруска, булкотряси, гамнодавка, дансер, денсач, дискар, диско, дискодригалка, дискокрутка, дископляски, дискотопталки, дістотека, дрискотека, костетруска, костітряска, цикодригалка*. Місця зустрічей молодих людей здебільшого пов'язані з організацією вечірок, на яких можна приємно, весело проводити час, часто зі спиртним або наркотиками, напр.: *бомбар, гульбан; зависалово/зависалівка; збіговисько; лоскотання; рандеву; сабантуй; штаб-квартира; торчуха; туса/туза; паті; Голівуд паті; двиг/движ, движняк/движуха*. З метою отримати задоволення, відпочити молодь відвідує кав'ярні. Нами зафіксована незначна кількість реномінацій 'кафе' з нейтральною й позитивною конотацією: *кафка, кубрик, яма*; більшість одиниць номінують кафе невисокого рівня з відповідними несхвальними й презирливими конотаціями: *баргелло, барижник/барижня, калфешка, кубляк, бидлан, ригальник, шинделик*.

Емоційно-почуттєві цінності. Задоволення, радість, веселощі – природні й бажані емоційні стани молодої людини, причини цих станів можуть бути різноманітними та несподіваними. Позитивні емоції в тезаурусі молоді насамперед пов'язані із задоволенням, насолодою, ейфорією, таким активним відпочинком, який дає змогу забути реальність. Стан емоційно-психологічного комфорту в молодіжному сленгу демонструють одиниці *кайф, балдьож, умат, відпад, нірвана, умоповал, офіг*. Емоційно-психологічний дискомфорт пов'язаний із труднощами, неприємностями, переживаннями, депресією, негативними емоціями, напр.: *напряг, облом, шняга, упад*. Лексеми *зависнути, відтягнутися, улетіти, кайфувати* інтерпретують емоційний стан людини – насолоду, задоволення, блаженство – як стан невагомості, відльоту, «зависання». Зв'язок таких жаргонних слів із лексикою наркоманів безумовний, однак у мовленні молоді ці слова, як і приховані за ними емоційні стани, нічого спільного з галюцинаціями наркоманів не мають.

Актуальним для емоційного життя молоді є сміх, який «постає чинником інтеракції, діалогу, товариського життя, що, по суті, відповідає онтологічному статусові сміху» [4, с. 201]. Доволі потужний синонімічний

ряд дієслів-сленгізмів і фразеосполук зі значенням 'сміятися, веселитися, дуріти' зафіксований у молодіжному сленгу Херсона: *дуркувати, вихвачувати, вихоплювати, вмирати, гигикати, дохнути, рвати кишки (рота), регачити, скалити бивні, тріщати, усі 32 показувати, ржати, уржатися, спіймати брехунчика*.

У молодіжному сленгу широко представлені слова й фразеологізми, що слугують для вираження мовцем у вигуківій формі позитивних емоцій (*ништяк, четкач, кле*), негативних емоцій (*кабздец кошеняті, бобик здох, смерть пташеняті*), а також емоційного вибуху, конкретний знак якого (позитивний/негативний) залежить від ситуації, контексту тощо (*мрак/мраки, чума, відпад, атас*). Окрему підгрупу творять вигуки, семантика яких цілком визначається контекстом уживання (напр.: *дик, йоли-пали*). Щоб зрозуміти емоційний стан мовця, необхідно враховувати екстралінгвальні чинники (інтонацію, жести, міміку). Вигуківі сленгізми тісно переплітаються з номенами молодіжного сленгу на позначення різноманітних ситуацій, і позитивних (вигідна, бажана, прибуткова тощо), і негативних (несприятлива, складна, невдала, небезпечна тощо), напр.: 'позитивна ситуація' – *маза, пруха, балдьож, бейдж, бомба, везуха, відпад, зашибуха, масть, нірвана, обалдос, підйом, супер, тема, умат, умоповал, фантастикус, фішка, халява, хепі енд, шара, шняга*; 'негативна ситуація' – *зальот, завал, косяк, прольот, стрьом, стремалово, амба, армагеддон, вафлі, гроб з музикою, кабиця, капець, капут, каюк, кізяк, кранти, крематорій, кришка, маргарин, попасти в двері (в маргарин), мотика, пасочки, песець, підписалово, попандос, торба, торба ослику, упад, фініш, халена, хана, шняга, шухерня, йобеведедейка*. Зібрані в м. Херсоні молодіжні соціолектизми повністю підтверджують думку, що «полнос негативних емоцій на загал переважає в сленговій моделі світу» [4, с. 202].

На позначення емоційного стану 'відчувати страх' у молодіжному сленгу Херсона функціонують одиниці *стрьоматися, менжуватися, спіймати/зловити/схопити Кіндрата*.

Причина ж цього стану зазвичай не названа. Важлива не причина страху, боягузтва, не те, що або хто викликає цей стан, а сам цей стан, у якому соромно зізнатися навіть собі, яким нехтують, над яким зло й боляче насміхаються.

Мрія про щось нездійсненне проілюстрована в молодіжному сленгу фразеологізмом *розкатати губу*, від якого утворені номінації міфічного приладу *губозакатка* та неіснуючих ліків *губопідкотин*, напр.: *Збігай на Суворку – там губозакатку поставили (купи губопідкотин)*.

Висновки з проведеного дослідження. Аналіз мовної картини світу херсонської молоді дав змогу виділити ті «шматки» дійсності, її складники, «піки», які для сучасної міської молоді є найбільш значущими. Мовний матеріал повністю підтверджує висловлювання Б. Серебреннікова, що «чим більше людині доводиться зіштовхуватися з певною ділянкою або галуззю дійсності, тим інтенсивніше членується вона в мові» [3, с. 480]. Актуалізовані лексико-семантичні поля молодіжного сленгу в кожній лінвокультурі зумовлені національно-культурними, етнопсихологічними та іншими екстралінгвальними чинниками буття певного народу. Мовна картина молодіжного сленгу Херсона віддзеркалює загальні особливості українського, у якому лишаються поза увагою ті аспекти дійсності, що актуальні для молодіжних сленгових субкультур інших етносоціумів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Міщенко М. Мова і політичне життя. URL: <http://www.ji.lviv.ua/searchFrameset.htm>.
2. Пеньковский А.Б. Радость и удовольствие в представлении русского языка. Логический анализ языка. Культурные концепты. Москва: Наука, 1991. С. 148–155.
3. Серебренников Б.А. Территориальная и социальная дифференциация языка. Общее языкознание: формы существования, функции, история языка. Москва: Наука, 1970. С. 452–501.
4. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг: Соціальна диференціація української мови. Київ: Критика, 2005. 464 с.
5. Химик В.В. Поэтика низкого, или Просторечие как культурный феномен. Санкт-Петербург: Филолог. ф-т СПбГУ, 2000. 272 с.